

§ 134

Diarienum: KS-2024/00546

**Svar på remiss: En statlig ordning med
brottsförebyggande åtgärder för barn och unga,
SOU 2024:30****Beslut**

Kommunstyrelsen beslutar

att avge svar enligt yttrande nedan.

Ärendebeskrivning

Utredningen har haft i uppdrag att analysera och föreslå en ordning med ungdomskriminalitetsnämnder, inspirerad av den modell som infördes i Danmark 2019. Enligt direktiven ska förslagen syfta till att skapa tydligare åtgärder från samhällets sida när barn och unga hamnar på en kriminell bana. Samtidigt ska de möjliggöra tidigare, tillräckliga och mer samordnade insatser för att förebygga fortsatt kriminalitet. Utredningens arbete har utgått från principen om barnets bästa.

Regeringens utredare föreslår att en ny statlig myndighet, Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK), ska ta över beslutsfattandet från kommunernas socialnämnder i ärenden som gäller insatser för barn och unga som begår eller riskerar att begå allvarliga brott. Denna myndighet ska genom sju regionala beslutsorgan fatta beslut om individuella brottsförebyggande åtgärder för målgruppen.

Det är Polismyndigheten som ska hänvisa ett ärende till Myndigheten mot ungdomskriminalitet (MUK) om det bedöms att barnet eller den unge löper risk att begå allvarliga brott. Inför ett beslut i MUK ska ett yttrande inhämtas från socialnämnden. Socialnämnden ska utse en särskild handläggare för barnet eller den unge samt ansvara för att verkställa de insatser som MUK beslutar om i en handlingsplan. Om det finns behov av ytterligare insatser enligt socialtjänstlagen under verkställigheten av en

handlingsplan får socialnämnden, utan att ändra handlingsplanen, besluta om sådana insatser.

Umeå kommuns yttrande:

Umeå kommun delar bilden att Sveriges samhällsutveckling de senaste åren, med en ökande andel allt yngre barn och unga involverade i grov våldsbrottslighet, kräver nya och effektiva åtgärder.

Umeå har dock valt en annan inriktning än den utredningen föreslår, med större fokus på tidiga och generella insatser för att förebygga och förhindra att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Umeå växer tryggt och säkert är en särskild satsning där kommunen samverkar tillsammans med andra aktörer såsom polis, näringsliv.

Sammantaget är kommunens inställning att förbättringar för målgruppen kan uppnås utan att införa en ny lagstiftning eller upprätta en ny statlig myndighet utan att i stället tydligare reglera kommunernas insatser och uppföljning för den aktuella målgruppen inom befintlig lagstiftning, såsom den kommande nya socialtjänstlagen eller LVU.

Övergripande synpunkter

Umeå kommun anser inte att utredningen har lyckats motivera varför en ny statlig myndighet behövs eller varför denna myndighet skulle vara bättre på att motverka brottslighet bland barn och unga än kommunernas socialtjänster.

Umeå kommun delar Sveriges kommuner och regioners (SKR) uppfattning om att införandet av en ordning liknande den danska i Sverige skulle medföra betydande förändringar i fördelningen av ansvar mellan staten och kommunerna när det gäller beslut och uppföljning av insatser för enskilda barn och unga, och även om kommunernas övergripande ansvar för målgruppen skulle kvarstå innebär förslaget betydande inskränkningar i det kommunala självstyret.

Umeå kommun uttrycker också oro för att ungdomskriminalitetsnämnder kan skada förtroendet för socialtjänsten om den uppfattas som alltför nära kopplad till samhällets brottsbekämpande aktörer. Socialtjänstens verksamhet ser detta som särskilt bekymmersamt i en tid då socialtjänstens uppdrag snarare behöver stärkas.

Umeå kommun anser att det är viktigt att den danska reformens utformning och brottsförebyggande effekter först utvärderas. Resultaten i Danmark tyder på att reformen har haft en viss effekt för att förebygga brott bland den yngre målgruppen, medan den äldre målgruppen inte har påverkats i samma utsträckning.

Umeå kommun ser positivt på delar i förslaget som handlar om att ta del av nationell kunskap om brottsförebyggande åtgärder. En nationell kunskap om målgruppen skulle på sikt utgöra en grund för ett mer effektivt och målinriktat brottsförebyggande arbete för målgruppen och ge stöd till kommunerna i deras arbete med att förebygga kriminalitet bland barn och unga.

Synpunkter har lämnats på följande rubriker i utredningen

5.4.2 Kommunernas socialtjänst har ett särskilt ansvar för barn och unga

Barn och unga är en prioriterad målgrupp inom socialtjänstens arbete. Lagstiftaren har understrukt vikten av att socialnämnden tidigt ingriper för att erbjuda stöd till barn och unga, eftersom detta anses vara avgörande för att förebygga och hantera problem som normbrott och kriminalitet.

Umeå kommun instämmer med delar i utredningen som beskriver att det är en viktig uppgift för samhället att ingripa för att förhindra och förebygga brott, både för att skydda ungdomar och för att skydda samhället i stort. Det är också av största vikt att samhället reagerar på begångna brott och arbetar aktivt för att unga lagöverträdare inte återfaller i kriminalitet.

Ungdomar med allvarliga beteendeproblem som kriminalitet, är en stor grupp inom den sociala barn- och ungdomsvården. För de barn och unga som begår brott kan socialtjänsten erbjuda en rad olika insatser, skraddarsydd efter varje individs unika behov. Det är inte bara den unge som kan behöva stöd – även vårdnadshavare och familjen i stort kan vara i behov av insatser. Därför är det avgörande att alltid göra en noggrann, individuell bedömning för att fastställa vilka åtgärder som är mest lämpliga.

Målgruppen för reformen ska vara barn och unga som löper risk att bli involverade i allvarlig brottslighet. Reformen omfattar barn och unga

under 18 år som har hemvist i Sverige och som riskerar att begå allvarliga brott. Utredningen föreslår ingen nedre åldersgräns för de som inkluderas i reformen.

Umeå kommun upplever en otydlighet i att det inte finns någon nedre åldersgräns för reformen. Likaså finns det tveksamheter kring den bedömningen som ska grundas på den enskildes beteende, levnadsförhållanden, eventuell brottslighet och övriga omständigheter. Övriga omständigheter och levnadsförhållanden är begrepp som behöver förtydligas.

Umeå kommun ser en fara i att ordningen med ungdomskriminalitetsnämnder innebär att det kommer att skapas en parallell process för den aktuella målgruppen, vilket krävt stora organisatoriska förändringar såväl inom rättsväsendet som för kommunen.

5.6 Samverkan mellan olika aktörer i det brottsförebyggande arbetet

Umeå kommun delar utredningens skrivning om att en nära och välfungerande samverkan mellan berörda aktörer är avgörande för att bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete och vidta relevanta åtgärder för barn och unga som misstänks för eller har begått brott. Eftersom barn och unga ofta har komplexa behov som kräver insatser från olika områden, är ett tvärprofessionellt perspektiv särskilt viktigt. Umeå kommun anser att det i praktiken främst kommer att röra sig om barn och unga som redan idag uppmärksammas av socialtjänsten och polisen genom de befintliga samverkansstrukturer som finns inom både skolsociala team, SSPF (samverkan skola, socialtjänst, polis och fritid) och SIG (sociala insatsgrupper).

I Umeå och Västerbottens alla 15 kommuner finns även en fungerande samverkan för barn och unga som benämns HLT Hälsa, Lärande och trygghet och där verksamheterna (förskola/skola, socialtjänst och hälso och sjukvård) arbetar i tvärprofessionella team för att uppmärksamma barn och unga i risk för en negativ utveckling.

Umeå kommun instämmer i att samverkan kring barn och unga behöver underlättas genom förändringar i lagstiftningen för att möjliggöra

nödvändig informationsdelning mellan aktörer. Samtidigt är det av vikt att använda de verktyg som redan finns idag om socialtjänstens möjlighet att bryta sekretessen och lämna ut uppgifter till polisen, vilket regleras av flera sekretessbrytande bestämmelser i 10 kap. OSL. Dessa bestämmelser ger socialnämnden möjlighet att i vissa situationer lämna ut uppgifter till Polismyndigheten, exempelvis för att förebygga brottslighet, för att polisen ska kunna utreda vissa brott, eller då ett omedelbart polisiärt ingripande krävs.

8.3 Barnets bästa och den nya reformen lämnas följande synpunkter:

För att kunna vägleda unga till ett bättre liv måste vi först förstå de omständigheter som formar deras uppväxt och påverkar deras val. Det är viktigt att de brottsförebyggande åtgärderna utgår ifrån barnets/den unges och vårdnadshavarnas behov. För att göra korrekta bedömningar om sådana åtgärder ska vara möjliga krävs en god kännedom om barnets situation, kompetens om systemteori och barn/ungas utveckling. Det handlar om en förståelse för att barn inte kan ha full kontroll över sitt beteende, oberoende av omgivningen, lika lite som omgivningen helt och hållet inte kan bestämma en individs beteende.

Att lägga ett för stort ansvar på det enskilda barnet och dess familj som den nya reformen föreslår kan riskera leda till negativa konsekvenser. Barnet tillsammans med dess omgivning behöver åtgärder som leder till en positiv förändringsprocess, vikten att ha kunskap och förståelse för ungdomens beteende mönster och se familjesystemet i en helhet.

Förslaget som presenteras saknar dock detta fokus, vilket riskerar att i stället lägga för stor vikt vid bestraffande åtgärder. Detta kan leda till att barnet känner sig ensamt ansvarig för sina handlingar och det förändringsarbete som krävs, vilket inte är i linje med barnkonventionens grundläggande principer.

Det är positivt att den nya reformen inkluderar en särskild reglering som lyfter fram bedömningen av barnets bästa och tydliggör att detta ska beaktas. Dock läggs samtidigt stor vikt vid att barnets bästa inte alltid ska väga tyngst, vilket riskerar att bedömningen av barnets bästa inte får tillräcklig betydelse i åtgärdsplanen.

Bedömningen inför åtgärdsplanen ska grundas på barnets levnadsförhållanden, brottslighet och andra relevanta omständigheter. Dock saknas tydliga definitioner av dessa begrepp, vilket väcker frågor om hur barnets bästa kommer att beaktas.

Det saknas ett tydligare fokus på barnets eller den unges delaktighet i arbetet med åtgärdsplanen, vilket professionella socialarbetare ofta anger som avgörande för att skapa motivation. Delaktighet är en rättighet, och även om barnet inte samtycker till att delta är det viktigt att barnet inkluderas genom att få information och erbjudas samtal om åtgärdsplanens innehåll.

Vidare uttrycker Umeå kommun oro för att införandet av ungdomskriminalitetsnämnder kan minska tilliten till socialtjänsten om den uppfattas som mer knuten till samhällets brottsbekämpande aktörer. Detta är särskilt bekymmersamt i en tid då socialtjänstens uppdrag snarare behöver stärkas.

9.1.1 Polismyndigheten ska ansvara för hänvisningen

Umeå kommun anser att polisens roll i reformen får ett alltför stort fokus på att identifiera unga. Polisen saknar aktörer som träffar unga i sin naturliga miljö och vardag såsom föräldrar, skola, fritidsgårdar dessa vuxna är bättre på att identifiera att något är problematiskt i en ungdoms liv än polisen. En viktig aktör som saknas i utredningen är dessutom hälso och sjukvården, utifrån den stora och negativa utvecklingen som sker i samhället beroende på den växande psykiska ohälsan hos barn och unga.

Umeå kommun anser att det idag finns fungerande samverkanstrukturer tillsammans med polisen kring barn och unga i både SSPF och SIG. Umeå kommun anser att det finns en stor potential att utveckla och fördjupa dessa samverkansformen för att polisen ska komma in i ett tidigare skede i ungdomars liv med en negativ utvecklingsspiral.

För barn och unga som redan har begått brott är det viktigt att rättssystemet inte enbart lägger fokus på straff, utan också på rehabilitering och återanpassning till samhället. Insatser som ungdomsvård, stöd från socialtjänsten och föräldrastöds program kan

vara till hjälp för unga och dennes familj att bryta med en kriminell livsstil och återvända till en konstruktiv och laglydig tillvaro.

Beslutsunderlag

Remissen.

Beredningsansvariga

Ulrika Granskog

Näringslivs- och arbetsutskottets beslutsordning

Näringslivs- och arbetsutskottet beslutar enligt tjänsteskrivelsens förslag.

Kommunstyrelsens beslutsordning

Kommunstyrelsen beslutar enligt näringslivs- och arbetsutskottets förslag.

Beslutet ska skickas till

s.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till

s.sof@regeringskansliet.se. Ange diarienummer S2024/00978